

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Scipio Claromontius De Ratione Status

Chiaramonti, Scipione

[S.l.], 1679

De Justitia commutativa. XLII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10064

Tu longius jam processisti, quam ut possis verbis sanari: ignominia non contineberis: tibi fortius aliquid, & quod sentias inurendum est: in exilium & loca ignota mitteris. In te duriora remedia jam solida nequitia desiderat, & vincula publica, & carcer adhibebitur. Tibi insanabilis animus est, & sceleribus scelera contexens, & jam non causis, quæ nunquam malo de future sunt, impelleris, sed satis tibi est magna ad peccandum causa, peccare. Perbibisti nequitiam, & ita visceribus immiscuisti, ut nisi cum ipsis exire non possit. Olim miser mori queris, bene de te merebimur. Auferemus istam tibi, qua vexaris, insaniam, & per tua, alienaque volutato supplicia, id, quod unum bonum tibi superest, representabimus, mortem. Ita ille loquitur. Et sanè, peccatum primum in juvene, delinquente ex animi affectu reprehensum objurgatione Principis vel magistratus gravis, remedium maxime commodum est, maxime si minæ addantur, cum nimirum timor ex reverentia non sufficiens creditur. Papius Cursor Proenestino prætori, qui per timorem segnius ex subditiis suos duxerat in primam aciem, ultimi supplicii metum incussit, lictorem securim expedire jubens. Ad quam vocem exanimi stante Prænestino, Agedum lictor, excide radicem hanc, inquit, incommodam ambulantis: contentus scilicet metu in eo concitato, quem etiam multa dicta dimisit. Deus per Moysen suam in hoc negotio personam referentem, primum Pharaonem reprehendit immiscens minas quoque antequam ad punitionem descendit Exod. cap. 7. Dominus Deus Hebræorum misit me ad te dicens, dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto, & usque ad præsens audire noluisti: - - ecce percutiam virga aquam fluminis, & vertetur in sanguinem.

De Justitia commutativa.

C A P. XLII.

Sufficiat dixisse hæc de Justitia distributiva. Progredior ad commutativam. Hujus objectum ratio est, sive Jus, vel Justum commutativum, aut correctivum etiam ipsum, ut justitia, vocatum, a me definitum est, (lib. 1. de justitia cap. 9.) quod sit æqualitas rei absolute debitæ, & datæ, ex obligatione. Estque sensus debiti absolute ille, quem superior

significavi, (cap. 15.) dixique debitum verum & absolutum, circa quod occupata est justitia particularis: at propriè maxime commutativa, quod me plane dixisse memini (d. c. 7. cap. etiam 6. p. de justitia.) Particula dehinc ex obligatione, id præstat, ut si ego ultra debitum ex gratia darem quidquam, non propterea læderetur justum, ut contingeret, si illud plus ut obstructus non perolverem. Explico rem exemplo. Petrus dedit commodato decem scutatos Paulo, & Paulus illi reddit duodecim, existimans tantum suum esse debitum: si Petrus non corrigit hunc Pauli errorem, capitque eos sciens erroris, iniquã rem committit: at si Paulus duodecim scutatos numerat, gnarus debitum tantum decem scutatorum esse, volens dare in super binos illos ex mera liberalitate, nihil læditur justum, sed actio est liberalitatis ex parte dantis, nec capiens minime peccat per injustitiam. Posset quidem contra liberalitatem peccare, si ob quendam respectum receptio superflui suæ esset indecens conditioni, aut alterius gratia haud laudabilis. Hæc mea definitio est, quam ostendi re ipsa non differre ab illa Aristotelis, (cap. 4. lib. 5. Ethic.) quod lucri & damni medium sit jus hoc, non spontè, cumque paria habet ante, & post: ut tamen observetur, quod definitioni Aristotelis includatur essentialis & causalis definitio, meæ causalis solum. Veluti si quis definiat eclipsin lunæ, quod sit terræ interpositio inter illam & solem, tantum causalem proferret. Sed jam tum mihi proposui, certas relinquere subtilitates, lectoremque remittere ad libros meos morales, ubi illas pertractavi. Addit porro Aristoteles, quod justum commutativum procedat proportionem Arithmetica, non Geometrica, quoniam illud non attendit ad personas, sed ad res. Quid proportio sit Arithmetica exposui paulo ante: (cap. 19.) quoniam vero subtilis difficultas est, quomodo justo commutativo se associet, quam tamen memini me haud vulgari diligentia tradidisse in morali mea Hygienes, (lib. de justitia cap. 5.) sive de sanitate animi, remitto illuc lectorem. Satis est modo sensum exposuisse verborum, qui est, quod in justitia tali personæ non habeatur ratio, sed rei tantum. Dedi commodato decem scutatos; sive qui sumpsit nobilis sit, sive plebejus, dives sive egenus, justitia curabit reddi mihi meos decem scutatos, nec illis plus minusve. Adde hic, quod debitum hac justitiæ specie consideratum, adeo exactum sit, ut efficiat obligationem ad restitutionem, quod hujus justitiæ proprium est. Et si nonnunquam iniqua distributio ad restitutionem constringat, facit hoc quatenus tendit ad commutativam injustitiam in tali casu.

Jam

Jam perpendamus circa quas materias, resque, hæc versetur justitia. Secundum Aristotelem (lib. 4. ethic. cap. 2.) commercia sunt, sive contractus tam voluntarii quam involuntarii, quos illi submittit omnes hisce verbis. *Altera commutativa justitia, quæ in commerciis hominum emendandis versatur, cujus duæ sunt species. Nam ex commerciis alia sunt spontanea, alia involuntaria. Spontanea ejusmodi sunt, venditio, emptio, commodatum, sponsio, usura, depositum, conductio. Atque hæc de causa spontanea dicuntur, quia principium commerciorum horum spontaneum est. Ex involuntariis autem clandestina alia sunt, ut furtum, adulterium, veneficium, lenocinium, servorum seductio, dolo perpetratum homicidium, falsa testificatio: alia violenta, ut flagellatio, vincula, mors, rapina, mutilatio, convicium, contumeliæ illatio. Legum periti (Instit. de oblig. §. seq.) in quatuor distinguunt, in contractus & quasi contractus, qui spontanei sunt: in delicta & quasi delicta, qui involuntarij sunt.*

De cura, & partibus ejus, quam gerere debet justitiæ commutativæ Princeps.

C A P. XLIII.

Cura justitiæ commutativæ magna illi debet esse, qui imperat: est enim proprium illius officium, esse ipsius custodem. *Est autem, inquit Aristoteles, (lib. 5. Ethic. cap. 6.) qui dominatur, juris ipsius austos: at si juris, æqui etiam: & est æquitas perfecta, non exproportione, objectum hujus justitiæ, de qua jam sermo est, sicut proxime dixi. Deq; eadem loquitur Hesiodus,*

Hocuno Reges olim sunt sine creati

Dicere jus populis, injustaque tollere facta.

Quæ cura penes principem est, aut caput Reip. duob. modis. Unus est, cum ipse ex numero contrahentium contractus voluntarii, aut violenti est, secundum distinctionem Aristot: alter est, cum alii contrahentes sunt, & ille tantum curam gerit, ne quispiam istorum justitiam corrumpat. Primo modo se ipsum, altero ceteros limitibus coercet juris. Achabus rex Israelit. unus existit contrahentium in capienda vi vinea Nabothi: nam eadem, quam patieba-